

مطالعات اسلام شناسی و شیعه شناسی در دانشگاه‌های انگلستان

<?xml encoding="UTF-8">

دانشگاه بیرمنگام (Birmingham University)

پذیرش و تحصیل

این دانشگاه یکی از مهم ترین و گسترده ترین مراکز مطالعاتی اسلام در اروپاست و با مرکز «اسلام و مسیحیت» پرفسور جان اسپوزیتو در دانشگاه «جرج تاون» (واشنگتن) همکاری نزدیکی دارد.

در این دانشگاه، دانشجویان با فرهنگ ها و زمینه های گوناگون علمی پذیرفته می شوند و با بهره گیری از استادان مجرب با علایق و تخصص های گوناگون و با رویکردهای مختلف، برایشان اسلام تدریس می شود. روش های آموزشی شامل سخنرانی، کارهای تحقیقاتی و جلسات گفت و شنود می باشد. این برنامه ها جاذبه های خاصی برای مسلمانان جهان غرب دارند. استادان نیز از فرهنگ ها، تخصص ها و کشورهای گوناگون برگزیده شده اند.

مطالعات علوم اسلامی در ساختار واحدی طراحی شده و دانشجویان را قادر می سازند اهمّ موضوعات درسی را فراگیرند و همچنین با زیر و بم موضوعات مورد علاقه خود در زمینه اسلام شناسی آشنا شوند. همراه واحدهای اجباری، چندین واحد اختیاری نیز ارائه می شوند. همچنین از اهداف این برنامه آشنایی دانشجویان با مهارت های قابل انتقال تحقیقی و مطالعاتی و آماده سازی آنان برای آینده می باشد.

برای یادگیری اسلام، باید میزان دانش قرآن و حدیثی فرد بالا باشد و نیز سطح آشنایی وی با وقایع و تاریخ قرآنی در حدّ خوبی باشد. از این رو، دروس اصلی این مقطع شامل مطالعات قرآنی و تفسیر قرآن است و به همین دلیل، دانشجویان تشویق می شوند تا زبان عربی را به عنوان یک درس اختیاری فرا گیرند. دانشجویان باید در زمینه اندیشه های اسلامی نوین و سنتی، مهارت های لازم را کسب کنند. دروس اختیاری نیز به همین منظور طراحی شده اند که هم مهارت های علمی را افزایش دهند و هم میزان تأثیرگذاری دین بر زندگی انسان را تبیین کنند.

در سال اول تحصیلی، پایه های آموزشی، علمی دانشجویان پی ریزی می شوند. بر همین اساس، دروس این سال شامل پژوهش انتقادی از تاریخ و اندیشه اسلامی و درآمدی بر فراگیری قرآن و سنت است. دانشجویان نیز باید با فقه، زبان عربی، عبادات و ادیان جهان آشنا شوند.

سال دوم نیز شامل مراحل تکمیلی و مراحل عمیق آموزشی علوم اسلامی است. عموماً بحث های جامعی نسبت به قرآن و حدیث و کاربرد آن ها در جهان مدرنیته مطرح می شوند. علاوه بر این، در حوزه اصلی و گسترده حقوق خانواده و حقوق تجاری با مراجعه خاص، وضعیت این دو موضوع در انگلستان مورد مطالعه قرار می گیرد. گستره وسیعی از جنبه های زندگی، تمدن و تاریخ اسلام ارائه می شود تا مهارت های علمی دانشجویان گسترش یابند. همچنین آموزش زبان عربی، که در سال اول پایه ریزی شده است، در سال های بعد ادامه می یابد و تکمیل می شود.

مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا

به طور کلی، مطالعات اسلامی از سال 1930 در دانشگاه بیرمنگام شروع به فعالیت کرد. اما مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر در «مرکز مطالعات اسلامی و روابط اسلام و مسیحیت» از سال 1976 راه اندازی گردید. در سال های اخیر، همه مقاطع مزبور تحت پوشش دانشکده الهیات اداره می شوند.

«مرکز مطالعات اسلامی و روابط اسلام و مسیحیت» به دنبال معرفی سنن اسلامی و مسیحی به زبان و سبک خود ادیان می باشد و هرگونه مباحث جدلی و تبلیغاتی درون دینی را رد می کند. در این محیط آکادمیک، برنامه های متعددی از سوی مرکز برای ارائه توجّهات یکسان به ابعاد نظری روابط مسیحیت و اسلام و اوضاع حال حاضر جوامع مذهبی وجود دارند.

برنامه های مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا از اهداف اصلی مرکز می باشند. علاوه بر این، اعضای هیأت علمی مرکز به طور فعال در برنامه های مشاوره، تحقیق و دیگر طرح های جهانی شرکت دارند. این مرکز توافق نامه های رسمی مشارکت با دانشگاه «الازهر» قاهره، دانشکده عمان و کویت دارد و روابط نزدیکی با مؤسساتی در مالزی، قرقیزستان، پاکستان، ایران، لبنان و کشورهای اروپایی از جمله بلغارستان، کشورهای اسکاندیناوی، آلمان، بلژیک و هلند دارد. همچنین این مرکز، سخنرانی ها و همایش های تخصصی را با مشارکت مؤسسات بین المللی از جمله سمپوزیوم مسیحیان و مسلمانان عرب برگزار می کند.

فعالیت های مرکز

در طول سال ها، این مرکز تعدادی از طرح های تحقیقاتی در رابطه با وضعیت اسلام در اروپا اجرا کرده است. از طرح های عمده اخیر، می توان به طرح «نظم تصوّف فراملّیتی» به وسیله شورای تحقیق و اقتصاد اشاره کرد. این مرکز از سال 1990 به طور مستقل و از سال 1996 با مشارکت دانشگاه «جرج تاون» یک مجله آکادمیک با عنوان اسلام و روابط مسلمانان و مسیحیان منتشر می کند. همچنین مجله بررسی ماهانه مسلمانان انگلستان از سال 1993 منتشر می شود که شامل چکیده ای از گزارش های نشریات در رابطه با پیشرفت های جامعه مسلمانان انگلستان است.

واحدها و دروس مهم

مقطع کارشناسی ارشد به صورت 12 ماه تمام وقت و 24 ماه پاره وقت است. واحدهای درسی از عناوین 20 گانه اختیاری انتخاب می شوند؛ از جمله:

توسعه تاریخی اندیشه اسلامی؛

مطالعات علوم قرآنی؛

حدیث؛

حقوق اسلامی؛

تاریخ روابط مسلمانان و مسیحیان؛

فلسفه اسلامی؛

اسلام در آفریقا و اروپا؛

زن در اسلام؛

زبان عربی در قرآن و متون عربی؛

جنبش های سیاسی اسلامی معاصر.

شایان ذکر است که دانشجویان باید در این مقطع، پایان نامه های خود را در حجم 12000 کلمه ارائه نمایند. در مقطع دکترا نیز پایان نامه باید غیر از مراجع، کتاب شناسی و ضمایم، دارای 80 هزار کلمه باشد. دروس مهمی که در این دانشگاه تدریس می شوند عبارتند از:

1. اسلام؛
2. درآمدی بر تاریخ اسلام (شماره درس: 09 8792)؛
3. زن در اسلام (شماره درس: 09 8012)؛
4. تحوّل جهان باستان و ظهور اسلام (شماره درس: 09 8734)؛
5. اسلام در اروپا (شماره درس: 09 8108)؛
6. فلسفه اسلامی (شماره درس: 09 8097)؛
7. تمدن اسلامی (شماره درس: 09 8101)؛
8. حقوق اسلامی (شماره درس: 09 8095)؛
9. توسعه تاریخی اندیشه اسلامی (شماره درس: 09 8093)؛
10. عربی قرآن (شماره درس: 09 8087)؛
11. تاریخ اسلام (شماره درس: 09 8099).

نام استادان و محققان

استادان و محققان فعال این دانشگاه عبارتند از:

1. پرفسور یورگن نیلسن (Pr. Jorgen Nielsen)؛
2. دکتر مصطفی دراپر (Dr. Mustafa Draper)؛
3. دکتر مارتین استرینگر (Dr. Martin Strainge)؛
4. دکتر گالینا یامیلانوف (Dr. Galina Yemelanova)؛
5. بسطامی محمد خیر (b.m.khir)؛
6. سلوا ال اوا (Salwa El-Awa)؛
7. جبل بوابن (Jabel Buaben)؛
8. حیفاء جواد (Haifa Jawad)؛
9. زیگورد وون سیکارد (Sigvard von Sicard)؛
10. سورتی (Surty)؛
11. دیوید توماس (David Thomas).

فعالیت های پژوهشی و همایش ها

همچنین فعالیت های پژوهشی نیز در مقطع کارشناسی ارشد تا مقطع دکترا در بسیاری از رشته های اسلامی صورت می گیرند؛ از جمله:

قرآن؛

حدیث؛

الهیات؛

حقوق و فلسفه؛

تاریخ و نهادهای اسلامی؛

اندیشه سیاسی و مذهبی معاصر.

عناوین بعضی از تحقیقات به قرار ذیل می باشند:

1. «دو راهی تولید دانش در جامعه آکادمیک غرب و فمینیست های اسلام شناس»؛
2. «تصوف فراملّیتی: قومیت، سیاست و اسلام فراملّیتی»؛
3. «مردان مقدّس مسلمان در شهر راس (بلغارستان): تاریخ، افسانه و واقعیت»؛
4. «اسلام تکثرگرا».

در زمینه برگزاری سخنرانی «اسلام شناسی»، گروهی از ایران به سرپرستی آیة الله محمّد موسوی بجنوردی با هیأتی از کمیسیون «حقوق بشر اسلامی» ایران در روز جمعه 19 جولای 2002، از «مرکز مطالعات اسلامی و روابط اسلام و مسیحیت» بازدید به عمل آوردند.

این کمیسیون به صورت مجرّاً از دولت، اما با تأیید دولت ایران به کار مشغول است. این بازدید و سخنرانی به منظور تقریب دیدگاه ها و بسط روابط و همکاری های دو جانبه صورت گرفت. در این برنامه، دکتر وردمن از دانشکده حقوق، این گروه را همراهی می کرد. کلّیت این برنامه و جزئیات آن توسط «مرکز مطالعات اسلامی و روابط اسلام و مسیحیت» با عنوان چکیده ای از مباحث در رابطه با حوادث پس از 11 سپتامبر در پایگاه دانشگاه موجود است. در طول این سفر، هیأت از انجمن شیعیان بیرمنگام و رهبر کاتولیک ها نیز بازدید به عمل آورد. این برنامه در ادامه همکاری های تنگاتنگ این دانشگاه با دانشگاه های ایران صورت گرفت.

مجله

یکی دیگر از فعالیت های انجام شده در مرکز مطالعات اسلامی، انتشار ماه نامه مسلمانان انگلستان است. این ماه نامه از سال 1993 به منظور ارائه چکیده ای از مطالب گزارشی و مانند آن در رابطه با مسلمانان شروع به فعالیت کرد. این مجله توسط «مرکز مطالعات اسلامی و روابط اسلام و مسیحیت» در دانشگاه بیرمنگام منتشر می شود که از سال 1997 به صورت کامل تر و در شکلی نو ادامه فعالیت داده است. پایگاه اطلاع رسانی این مجله نیز در سال 2000 فعّال شده است. برای اطلاعات کامل تر در رابطه با این مجله، به نشانی <http://www.bham.ac.uk/theology/osio> مراجعه کنید.

از سال 1990 نیز این مرکز یک مجله آکادمیک با عنوان «اسلام و روابط مسلمانان و مسیحیان» به طور مستقل و از سال 1996 با مشارکت دانشگاه «جرج تاون» منتشر کرده است.

نشانی پایگاه اینترنتی: www.bham.ac.uk

نشانی پست الکترونیک: enq@bham.ac.uk

دانشگاه آکسفورد (Oxford University)

دانشگاه آکسفورد یکی از مهم ترین دانشگاه های انگلستان محسوب می شود که در زمینه اسلام شناسی نیز فعالیت های گسترده ای دارد. بخش آموزشی این دانشگاه در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا فعالیت دارد.

مواد درسی دوره های آموزشی

مواد درسی دوره های آموزشی، که از شاخه های اصلی واحدهای درسی به شمار می روند و دارای دروس زیرمجموعه مربوط به خود هستند، عبارتند از:

1. تاریخ اسلام: دوره کلاسیک و میانه، مدرّس: دکتر رابینسون (Dr. C. F. Robinson)؛
2. هنر و معماری اسلامی، مدرّسان: دکتر جونز و دکتر رابی (Dr. J. Johns & Dr. J. Raby)؛
3. یهود و اسلام: تعامل ادیان در خاورمیانه، مدرّس: دکتر رونالد نتلر (Dr. Ronald Nettler)؛
4. اندیشه عربی دوره میانه، مدرّس: دکتر زیمر من (Dr. F.W. Zimmer mann)؛

نام استادان و محققان

استادان برجسته ای که در این دانشگاه تدریس می کنند، به همراه تخصص آن ها در ذیل معرفی می شوند:

1. پرفسور وان گلدر (V. Gelder) ، تخصص: ادبیات عرب کلاسیک، شعر، تاریخ سبک های ادبی؛
2. دکتر جان گرنی (John Gurney) ، تخصص: تاریخ ایران، بخصوص صفویه و قاجار؛
3. دکتر ترزا فیتزهربرت (Teresa Fitzherbert) ، تخصص: هنر و معماری اسلامی به طور عام و ایران قرن چهاردهم به طور خاص، پروژه در دست انجام: کتاب راهنمای قرن 14 ایران؛
4. دکتر درک هوپ وود (Derek Hopwood) ، تخصص: تاریخ، اسلام معاصر، تاریخ فرهنگی؛
5. پرفسور ویلفرد مادلونگ (Wilfred Madelung) ، تخصص: زبان عربی، اسلام، تاریخ اسلام، شیعه و اسلام در ایران در دوره میانه؛

6. دکتر جولیان رابی (Julian Raby) ، تخصص: هنر اسلامی، بخصوص قرن 15 و 16 و عصر عثمان و امیه؛
7. دکتر رونالد نتلر (Ronald Nettler) ، تخصص: اندیشه مذهب اسلام (میانه و جدید)، تاریخ روابط اسلام و یهود، ابن عربی، تفسیر سیّد قطب و ...؛

8. پرفسور آلن جونز (Alan Jones) ، تخصص: اشعار عربی کلاسیک، مطالعات قرآنی؛
9. پرفسور جیمز پیسکاتوری (James Piscatori) ، تخصص: اسلام و علوم سیاسی، اندیشه ها و جنبش های سیاسی اسلام نوین.

طرح های تحقیقاتی و همایش ها

طرح های تحقیقاتی و امر پژوهش نیز از اهمیت خاصی در این دانشگاه برخوردارند که از آن جمله می توان به 5 طرح ذیل اشاره کرد:

1. «بازگشت به اسلام»، نویسنده: هدا داج (Huda Dodge) ؛
2. «محمد حسین فضل الله»، محقق: شبلی ملّات (Chibli Mallat) ؛
3. «قوم، سیاست و اسلام فراملّیتی؛ مطالعه ای بر فرقه تصوّف بین المللی»، محقق: پرفسور یورگن نیلسن (Y. Nielsen) ؛
4. «اسلام چندفرهنگی و چندملّیتی»، نویسنده: مایکل هافری (Michael Humphrey)؛
5. «اسب سفید و نقش امام غایب، عاشورا و حکومت شیعی در ایران»، نویسنده: سامر الکرانشوی (Samer El-karanshawy) .

تاکنون در این دانشگاه چندین همایش بین المللی نیز برگزار شده که نام های سه عنوان آن عبارتند از:

1. «قرن شیعه و محیط (اجتماعی فرهنگی) ایرانیان»؛
2. «مرکزیت قرآن و اسلام و فرهنگ خاورمیانه»؛
3. «مذهب و جامعه در زمان قاجار در ایران».

مجله

لازم به ذکر است که مرکز علوم اسلامی در دانشگاه آکسفورد به انتشار یک مجله با عنوان مجله مطالعات اسلامی همت گماشته است.

این مجله دارای ماهیت چندگانه است که برای مطالعات عالمان در تمام جنبه های اسلام و جهان اسلام منتشر می شود. اهم موضوعات آن عبارتند از: تاریخ، جغرافی، علوم سیاسی، روابط بین الملل، مسائل توسعه و محیط و مقالات انتقادی و اخلاقی.

هدف این مجله معرفی اسلام و آداب آن به قشر دانشگاهی، ترغیب اذهان آماده به فراگیری آموزه های اسلامی، تعامل اسلام با سایر ادیان، تبادل نظرات و تحقیقات و مطالب جدید و ارائه نگاهی نو از اسلام است.

نشانی پایگاه اینترنتی: www.ox.ac.uk

نشانی پست الکترونیک: webmaster@ox.ac.uk

دانشگاه کمبریج (Cambridge University)

برنامه 4 ساله مقطع کارشناسی دانشگاه فرصتی است برای یادگیری زبان عربی و فارسی و پس از آن، فراگیری ادبیات و تاریخ خاورمیانه اسلامی از طریق سیری در متون اسلامی و قرآن، زندگی نامه شخصیت های دوره میانه، متون تاریخی، و اشعار و نثرهای نوین. واحدهای درسی با توجه به فنون ترجمه، مطالعات اشعار عربی یا افکار سیاسی قرن بیستم ارائه می شوند.

هدف «مرکز مطالعات اسلامی دانشگاه کمبریج» فراهم آمدن بستری مناسب برای یادگیری زبان های اسلامی در سال اول، آشنایی با ادبیات و تاریخ دین در سال دوم، مکالمه های روزمره زبان های کشورهای خاورمیانه و تجربه کامل سخن گفتن در سال سوم و در نهایت، در سال چهارم خو گرفتن با سبک های خاص دوره های تاریخی ادبی است.

مقطع کارشناسی ارشد و دکترا

همچنین یک دوره دو ساله برای کارشناسی ارشد و تحقیق جامع برای مقطع دکترا در نظر گرفته شده است که متقاضیان با دانش ضروری مربوط به زبان های خاورمیانه و اسلام آشنا می شوند. 5 درسی که در دوره کارشناسی ارشد ارائه می شوند، عبارتند از:

1. تاریخ: اسلام کلاسیک تا قرن هجدهم؛
 2. تاریخ: خاورمیانه و شمال آفریقا در قرون 19 و 20؛
 3. ادبیات خاورمیانه؛
 4. نهادها و اندیشه های اسلامی؛
 5. تاریخ عثمانی.
- در مقطع دکترا نیز با پشت سر گذاشتن مراحل و تکمیل دوره درسی به صورت تشریحی، دانشجویان باید در 5 موضوع جامع ذیل، رساله های خود را ارائه دهند:
1. ادبیات سنتی و نوین عرب؛
 2. ادبیات سنتی و نوین فارسی؛
 3. تاریخ اسلام؛
 4. تاریخ فرهنگی و سیاسی خاورمیانه؛

5. تاریخ فرهنگی و سیاسی شمال آفریقا.

شایان ذکر است که زبان های ارائه شده در این مرکز، در قالب زبان عربی و فارسی، یعنی دو زبان اصلی کشورهای خاورمیانه از زمان ظهور اسلام در قرن هفتم است. این دو زبان کلید فرهنگ این جامعه پیچیده در زمان حال و گذشته می باشند.

تاریخچه زبان ها در خاورمیانه و سطوح گوناگون جهان و چگونگی بسط و گسترش آن ها به صورت کامل در پایگاه دانشگاه آمده است.

علاوه بر دروسی که در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به صورت اجمالی معرفی شدند، دو زبان عربی و فارسی نیز از دروس پایه مرکز به شمار می روند.

نام استادان و محققان

مدیران این دروس عبارتند از:

1. نادره اوتی (Mrs. Nadira Auty)؛

2. دکتر راشل هریس (Dr. Rachael Harris)؛

3. دکتر کیت فلیت (Dr. Kate Fleet)؛

4. دکتر تونی استریت (Dr. Tony Street)؛

5. دکتر چارلز ملویل (Dr. Gharles Melville)؛

6. باسم مسلّم (Basim Musallam)؛

7. تیموتی وینتر (Mr. Timothy Winter)؛

8. دکتر جیمز مونت گمری (Dr. James Montgomery)؛

9. پرفسور تعریف خالدی (Pr. Tarif khalidi)؛

10. دکتر امیرا ک. بنیسون (Dr. Amira k. Bennison).

طرح های تحقیقاتی و همایش ها

مبحث تحقیقات نیز در دانشگاه از اهمیت زیادی برخوردار است. عناوین بعضی از تحقیقات صورت گرفته در دانشگاه به شرح ذیل می باشند:

1. «شیعیان فلسفی نخستین؛ نو افلاطونی، اسماعیلی، ابویعقوب سیستانی»؛

2. «شهادت و شهدا (شهادت در جهان اسلام)»؛

3. «شورش و خشونت در حقوق اسلامی»؛

4. «حضور پارسیان در جهان اسلام»؛

5. «تاریخ جوامع اسلامی»؛

6. «تجدید حقوق اسلامی»؛

7. «درآمدی بر تمدن اسلامی»؛

8. «تجدید حیات و اصلاحات در اسلام پیشرفته اولیه (آثار محمد الشوکانی)»؛

9. «آمریکا و اسلام سیاسی (برخورد فرهنگ ها یا برخورد منافع؟)».

در پایان، جا دارد از سخنرانی ها و همایش های برگزار شده در دانشگاه «کمبریج» نیز نام ببریم:

پی نوشت ها :

1. «روز فلسطین» (شامل سخنرانی، پخش فیلم و مباحثه)؛
 2. «قرآن؛ پیامی برای انسانیت»؛
 3. «اسلام و ادیان جهان»؛
 4. «محمّد؛ رحمتی برای بشریت»؛
 5. «اسلام و غرب، سازش یا برخورد»؛
 6. «اسلام و تهدید غرب»؛
 7. «شهروندی دوره میانه: تطبیقی برای اسلام و مسیحیت»؛
 8. «آیا اسلام برای غرب تهدید محسوب می شود؟»؛
 9. «مسلمان بودن و بریتانیایی بودن در قرن 21»؛
 10. «چرا انگلستان از اسلام بیزار است؟»
- نشانی پایگاه اینترنتی: www.cam.ac.uk
نشانی پست الکترونیک: webmaster@ucs.cam.ac.uk

(*) . کارشناس مترجمی زبان انگلیسی.